
ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ

ЩОМІСЯЧНИЙ ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ
ТА ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

ЗАСНОВАНИЙ У ЖОВТНІ 1928 р.

8 " 2004

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор
Б.Є. ПАТОН

Заступник головного редактора,
науковий редактор
В.Л. БОГДАНОВ

Штатний заступник
головного редактора
О.Т. МАЛІЄНКО

А.Ф. БУЛАТ
В.М. ГЕЄЦЬ
В.В. ГОНЧАРУК
Д.М. ГРОДЗИНСЬКИЙ
С.В. КОМІСАРЕНКО
І.Ф. КУРАС
В.М. ЛОКТЄВ
А.Г. НАУМОВЕЦЬ
І.М. НЕКЛЮДОВ
О.С. ОНИЩЕНКО
В.Д. ПОХОДЕНКО
І.К. ПОХОДНЯ
І.В. СЕРГІЄНКО
В.Г. СКЛЯРЕНКО
І.В. СКРИПНИК
Б.С. СТОГНІЙ
В.М. ШЕСТОПАЛОВ
А.П. ШПАК

Ю. ІЩУК, Є. КОБИЛЯНСЬКИЙ,
Б. ЯРМОЛЮК, М. ГІНЗБУРГ, С. КОВАЛЕНКО

НА ШЛЯХУ ДО ВНОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАФТОХІМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Хоча з моменту набуття українською мовою статусу державної минуло вже понад десять років, питання впровадження її в усі галузі фахової діяльності залишається актуальним. Особливо це стосується технічних наук, де протягом багатьох десятиліть українська практично не функціонувала. Використання у науково-технічній сфері дотепер переважно російської мови призвело до того, що під її впливом в українській почали вживати непритаманні їй конструкції, запозичення-кальки замість природних автентичних іменників тощо.

Лінгвістичною аксіомою є те, що в межах однієї терміносистеми термін має позначати тільки одне поняття. Порушення однозначної відповідності між терміном та поняттям призводить до омонімії – явища у сфері термінології не лише небажаного, а й іноді небезпечного. Функція всякого науково-технічного терміна полягає у позначенні логічного поняття, яке в сукупності з іншими, належними до окремої предметної царини, є складником відповідної науки. В Україні основоположні норми і правила терміноутворення стандартизовано у ДСТУ 3966 [1].

Сьогодні українська науково-технічна термінологія ще перебуває у стадії формування, а системи базових термінів деяких

наукових дисциплін, зокрема нафтохімії, остаточно не унормовані.

Характерним прикладом цього є ситуація з українськими відповідниками російського терміна «масло». Російською одним родовим терміном «масло» з приєднанням додаткових ознак позначають як харчові продукти – масло та олію, так і низку технічних продуктів нафтопереробної, хімічної та інших галузей господарювання. Тому для їхнього чіткого розмежування часто потрібно застосовувати складні терміносистеми та пояснення з контексту, наприклад: «масла животные», «масло растительное подсолнечное рафинированное», «масла технические синтетические», «масло эфирное мятное» [2]. Незважаючи на ці

- © ІЩУК Юрій Лукич. Доктор технічних наук. Академік Української нафтогазової академії (УНГА). Заступник директора з наукової роботи Українського науково-дослідного інституту нафтопереробної промисловості «МАСМА» (Київ).
КОБИЛЯНСЬКИЙ Євген Васильович. Кандидат хімічних наук. Академік УНГА. Завідувач лабораторії оцінки якості мастил того ж інституту.
ЯРМОЛЮК Богдан Михайлович. Кандидат хімічних наук. Провідний науковий співробітник того ж інституту.
ГІНЗБУРГ Михайло Давидович. Доктор технічних наук. Академік УНГА. Завідувач термінологічного центру філії «НДПІАСУ трансгаз» ДП «Науканафтогаз» (Харків).
КОВАЛЕНКО Світлана Євгенівна. Головний спеціаліст тієї ж філії. 2004.

недоліки, а також на те, що багатозначність слова «масло» не властива українській мові, донедавна під впливом російської воно застосовувалось у вітчизняній науково-технічній лексиці за аналогією з російським терміном.

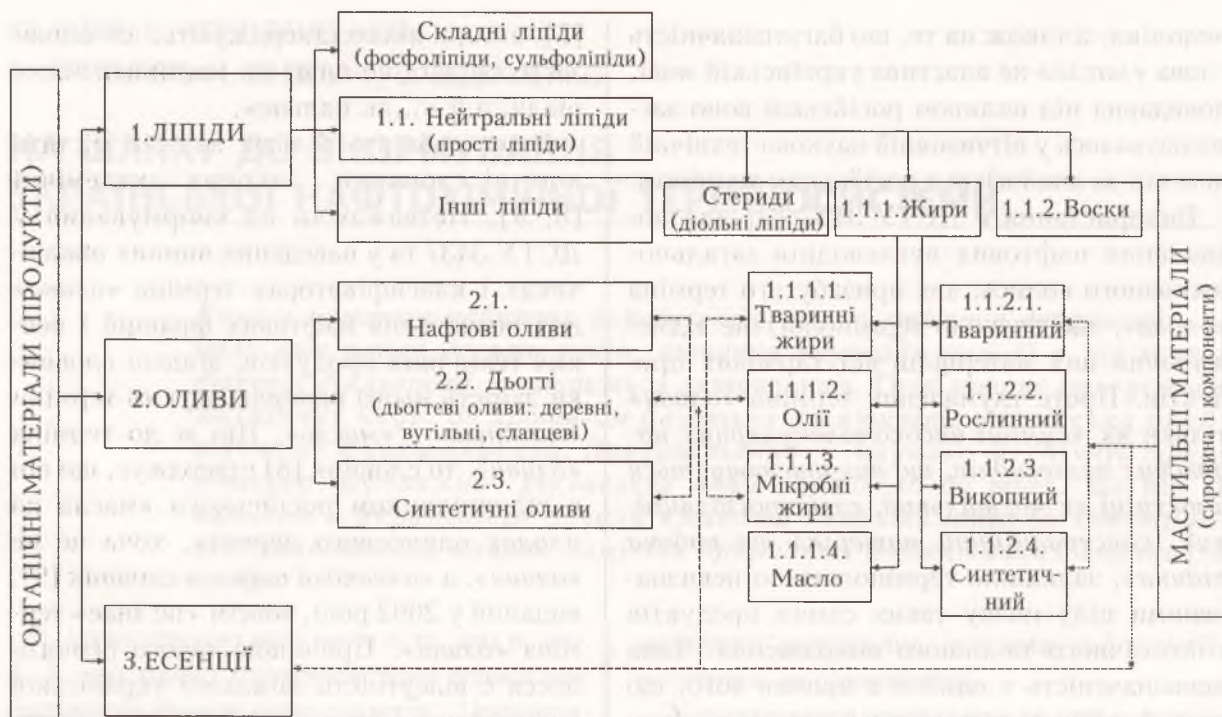
Використання в ДСТУ 3437 [3] для позначення нафтових вуглеводнів загально-вживаного колись, але призабутого терміна «олива», забезпечило термінологічне відмежування цих матеріалів від харчових продуктів. Проте тлумачення терміна «олива» тільки як «суміші високомолекулярних нафтових вуглеводнів, що використовуються в техніці як мастильний, електроізоляційний, консерваційний матеріал та робоча рідина», залишило термінологічно невизначеними цілу низку таких самих продуктів синтетичного та іншого походження. Така невизначеність є однією з причин того, що нині фахівці різних галузей терміном «олива» називають на свій розсуд будь-які матеріали і використовують подекуди для позначення самої оливи терміни «мастило» і навіть «масло» чи «олія» та унормовують це в словниках і стандартах.

Український покажчик ключових термінів до Міжнародної патентної класифікації [4] і чинний переклад Міжнародної класифікації товарів та послуг для реєстрації знаків [5], видані Державним патентним відомством України в 1997 році, а також Український класифікатор нормативних документів ДК 004 (Держспоживстандарт, 2003) [6] термін «олива» трактують уже ширше, ніж ДСТУ 3437 [3]. Вони подають у переліках товарів і ключових термінів такі поняття, як «олива моторна», «олива мастильна», «олива синтетична», «олива кам'яновугільна». Щоправда, поряд із ними вживається також термін «олива паливна» замість «мазут» і термін «олива технічна», який для української мови є такою самою тавтологією, як «олія рослинна» чи «масло тваринне». Цю помилку повторює й таке поважне видання, як «Універсальний словник-енциклопедія»

[7], автори якого стверджують, що оливи застосовують не лише як мастильні матеріали, а й «...як пальне».

Втім, набагато більше казусів містять новітні словники, зокрема академічні [8, 9]. Незважаючи на внормування у ДСТУ 3437 та у наведених чинних покажчиках і класифікаторах терміна «олива» для позначення нафтових фракцій і певних технічних продуктів, згадані словники замість нього використовують терміни «мастило» і «масло». Що ж до терміна «олива», то словник [8] стверджує, що він є відповідником російського «масла из плодов оливкового дерева», хоча це не «олива», а «оливкова олія», а словник [9], виданий у 2002 році, зовсім «не знає» терміна «олива». Причиною такого різноголосся є відсутність загальної української нафтохімічної терміносистеми, а також те, що не всі укладачі словників працюють на сучасному професійному рівні, іноді механічно переносять застарілі терміни до новітніх видань.

Прикладом такого бездумного калькування є термін «віск земляний» [7], який термінологічно об'єднує в одну групу озокерит, що за хімічною будовою являє собою самородну суміш насичених вуглеводнів, і тваринні, рослинні та інші воски – суміш естерів, утворених вищими жирними кислотами й високомолекулярними одно- і двоатомними спиртами. Те ж можна сказати і про «ефірні олії» [7, 10, 11], які застосовують як ароматизатори мастильних матеріалів. Вони не є оліями, але родове поняття «олія» в їхній назві узаконює псевдозв'язок з цими хімічними речовинами на термінологічному рівні. До того ж, плутанину збільшує прикметник «ефірні», пов'язаний, очевидно, із таким атрибутом цього класу, як запах, і утворений від запозиченого із давньогрецьких міфів та наукових теорій минулих століть поняття «ефір», що не має нічого спільно-

Розподіл деяких базових нафтохімічних термінів (пунктирні лінії) в системі загальної хімічної класифікації органічних матеріалів

го з «естерами», які у нас донедавна також називалися «*ефірами*» і до яких, власне, належать олії.

Аналіз терміносистем, вироблених у різних галузях людського життя, визначив деякі спільні недоліки у їхній структурі: 1) вибіркоче застосування при формуванні лише одного методу дослідження поняття – тільки статистичного чи тільки аналітичного [12]; 2) визначення терміна, поширеного у багатьох сферах діяльності й галузях виробництва, через сукупність окремих вузькоспеціалізованих характеристик і понять однієї галузі чи сфери діяльності. Одним із ефективних способів усунення цих недоліків стало опрацювання термінів статистико-аналітичним методом, поєднаним із комплексним аналізом фізико-хімічних і споживчих властивостей відповідних класів, видів, типів матеріалів. Оскільки завдання, що постало перед фахівцями, полягало у чіткому роз-

межуванні застосовуваних у різних науково-технічних сферах базових термінів «*олія*», «*олива*», «*масло*», наданні їм однозначних тлумачень і кореляції із загальнохімічною класифікацією, визначали терміни згідно з вимогами додатка ДСТУ 3966. За постулати визнано такі положення:

- дефініція утвореного семантичним методом терміна, яким позначено матеріал, має містити сукупність якісних характеристик, що однозначно описують цей матеріал для будь-якої сфери застосування терміна;

- оптимальним критерієм, котрий визначає ідентифікаційну сукупність якісних характеристик матеріалу, є його хімічний склад, який для більшості природних матеріалів прямо пов'язаний з їхнім походженням.

Розроблену та узгоджену із загальною хімічною класифікацією органічних матеріалів [2, 13] терміносистему зображено на схемі, а самі терміни наведено в таб-

№ позиції на схемі	Термін	Визначення терміна	Іншомовні відповідники [13,16,18]		
			англійський	російський	іспанський, німецький, польський, французький
1.	Ліпіди	Нерозчинні у воді органічні сполуки переважно естерної природи тваринного, рослинного чи мікробного походження, а також викопні та синтетичні; мають різний хімічний склад і будову, але близькі за фізико-хімічними властивостями	lipids	липиды	lipidos (і) Lipoide (н) lipidy (п) lipides (ф)
1.1	Нейтральні (прості) ліпіди	Ліпіди, що є естерами вищих карбонових кислот і моно-, ді- та триосновних спиртів	neutral lipids	нейтральные липиды	lipidos neutrales (і) neutrale Lipoide (н) lipidy neutralne (п) lipides neutre (ф)
1.1.1.	Жир	Прості ліпіди, які є триестерами гліцерину і вищих карбонових як насичених, так і моно-, ді- та поліненасичених кислот, тваринного, рослинного та мікробного походження	fat	жир	grasa (і) Fett (н) tuszcz (п) graisse (ф)
1.1.1.1.	Тваринний жир	Твердий чи рідинний жир, який міститься в жирових тканинах та кістках наземних і морських тварин та який має характерні домішки зоостерину, переважно холестерину	animal fat	животный жир	grasa animal (і) Tierfett (н) tuszcz zwierzęce (п) graisse animale (ф)
1.1.1.2.	Олія	Рідинний чи твердий жир, який міститься в насінні та плодах деяких рослин і який має характерні домішки фітостерину у вільному стані чи у формі стеридів жирних кислот	vegetable oil	растительное масло	aceite vegetal (і) Pflanzenöl (н) olej roślinny (п) huile végétale (ф)

№ позиції на схемі	Термін	Визначення терміна	Іншомовні відповідники [13,16,18]		
			англійський	російський	іспанський, німецький, польський, французький
1.1.1.3	Мікробний жир	Жир, що виробляється мікробами, і на відміну від інших жирів містить радикали жирних кислот з непарним числом вуглецевих атомів	microbial fat	микробный жир	grasa micróbiana (і) Mikrobenfett (н) tłuszcz mikrobowy (п) graisse microbien (ф)
1.1.1.4.	Масло	Концентрат молочного жиру, який одержують з молока деяких тварин (корів, самок яків і зебу, кіз та овець) і який містить комплекс триацилгліцеринів двадцяти вищих карбонових кислот	butter	животное масло	mantesa (і) Butter (н) masło (п) beurre (ф)
1.1.2.	Віск	Прості ліпіди, що є естерами вищих карбонових кислот і одноатомних, інколи двоатомних, високомолекулярних спиртів, тваринного або рослинного походження, викопні або синтетичні	wax	воск	cera (і) Wachs (н) wosk (п) cire (ф)
1.1.2.1.	Тваринний віск	Воски, що їх виділяють воскові залози комах, куприкові залози птахів, шкірні залози ссавців та віск черепної камери кашалота	animal wax	животный воск	
1.1.2.2.	Рослинний віск	Воски, які покривають захисною плівкою стебла, листя і плоди деяких рослин	vegetable wax	растительный воск	
1.1.2.3.	Викопний віск	Воски, одержані екстрагуванням органічними розчинниками із бурого вугілля, торфу тощо	mineral wax	ископаемый воск	
1.1.2.4.	Синтетичний віск	Воски, одержані естерифікацією різних гліколів і «воскових» карбонових кислот	syntetic wax	синтетический воск	

Продовження табл.

№ позиції на схемі	Термін	Визначення терміна	Іншомовні відповідники [13,16,18]		
			англійський	російський	іспанський, німецький, польський, французький
2.	Олива	Рідинні чи тверді нерозчинні у воді суміші, найчастіше вуглеводневої природи, одержані переробленням нафти, вугілля, горючих сланців, деревини тощо, хімічною модифікацією жирів, синтетичні або самородні; мають різні хімічний склад і будову, але близькі за фізико-хімічними властивостями	oil	техническое масло	aceite (i) Ol (n) olej (n) huile (ф)
2.1	Нафтова олива	Рідинна або тверда олива, яка є сумішшю парафінових, нафтенових і алкілароматичних вуглеводнів, одержана переробленням нафти або самородна	mineral oil	минеральное масло	aceite mineral (i) Mineralöl (n) olej mineralny (n) huile minérale (ф)
2.2	Дьоготь (дьогтева олива)	Олива, що є сумішшю гетероциклічних, ароматичних і аліфатичних сполук, одержаних термохімічним переробленням деревини (деревна олива), вугілля (вугільна олива), горючих сланців (сланцева олива) тощо	tar oil	дегтярное масло	aceite de alquitrán (i) Teeröl (n) olej dziegiowy (n) huile de goudron (ф)
2.3.	Синтетична олива	Олива, яка є синтетичною індивідуальною речовиною чи сумішшю синтетичних вуглеводнів, їхніх галогенопохідних, етерів, естерів, полісиланів, полісилоксанів тощо, а також хімічно модифікованих олій і тваринних жирів	synthetic oil	синтетическое масло	aceite sintético (i) Syntheseöl (n) olej syntetyczny (n) huile synthétique (ф)

№ позиції на схемі	Термін	Визначення терміна	Іншомовні відповідники [13,16,18]		
			англійський	російський	іспанський, німецький, польський, французький
3.	Есенція	Леткі рідинні суміші ненасичених вуглеводнів, переважно терпенів та їхніх похідних, які містяться в листках, стеблах, квітках, корінні, насінні, корі та деревині у вільному стані чи в сполуках (глікозидах) і зумовлюють запах рослин	volatile oils	эфирные масла	esencia volátil (і) aherisches Öl (н) olejek eteryczny (п) essence (ф)

лиці. Завдяки системному статистико-аналітичному підходу визначення цих термінів не мають вузькоспеціалізованих ознак й однозначно характеризують певні сукупності однотипних матеріалів за нормами і правилами української лексики та прийнятою сучасною термінологією [3, 14–18].

У запропонованій терміносистемі передбачено поширення терміна «*олива*», крім як на нафтопродукти, ще на цілу низку класів природних і штучних матеріалів (дьогті, до яких належать деревні, вугільні та сланцеві оливи, синтетичні оливи, а також парафіни, церезини, озокерити, певні олігомерні продукти тощо), що так само, як і ліпіди, не можна описати загальною хімічною формулою, але можна поєднати в одну групу за основним функційним призначенням. За фізичним станом у нормальних умовах матеріали, позначені на схемі термінами «*олії*», «*тваринні жири*», «*оливи*», можуть бути як твердими, так і рідинними.

Доцільність такого трактування терміна «*олива*» незаперечна: запровадження його як родового поняття для вказаних на схемі

класів сполук забезпечує однозначне відокремлення цих матеріалів від жирів (зокрема, олій і масла) та восків, запобігаючи тим самим плутанині у їх тлумаченні та непорозумінню між фахівцями різних галузей і сфер діяльності.

Для речовин, що використовуються як сировина чи компоненти у виробництві мастильних матеріалів, на схемі зазначено додаткові зв'язки з відповідною терміносистемою (пунктирні лінії); базові терміни для цих матеріалів в обох терміносистемах однакові.

Термін «*ефірні олії*» запропоновано замінити на родовий термін «*есенції*», що однозначно розмежовує зазначений клас хімічних сполук і жири та відповідає усім вимогам, регламентованим ДСТУ 3966: лаконізм, точна відповідність поняттю, яке позначає термін, неомонімічність тощо [14, 20, 21].

У ході проведеної роботи свідомо не бралося до уваги таке багатозначне поняття, як «*тваринні жири*», що додатково поділяється в українській мові на яловичий, баранячий і козячий лій, свинячий смалець,

пташиний та риб'ячий жири тощо, оскільки цей термін може бути темою окремого дослідження.

Розроблені класифікація і розподіл понять уможливають утворення від запропонованих термінів – як базових, шляхом додання до них характерних ознак, численних похідних термінів для будь-якої галузі науки чи сфери людської діяльності.

1. ДСТУ 3966-2000. Термінологія. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять / Держстандарт України. – К., 2000.
2. Химическая энциклопедия: У 5-ти т. / Гл. ред. И. Л. Кнунянц. – М.: Сов. энциклопедия / Большая Российская энциклопедия, 1988–1998.
3. ДСТУ 3437-96. Нафтопродукти. Терміни та визначення / Держстандарт України. – К., 1997.
4. Показник ключових термінів до 6-ї редакції Міжнародної патентної класифікації / Державне патентне відомство України. – К., 1997. – Т. 1. – 265 с.; Т. 2. – 251 с.
5. Міжнародна класифікація товарів і послуг для реєстрації знаків (7-а редакція). Ч. 1. Абетковий перелік товарів і послуг / Державне патентне відомство України. – К., 1997. – Т. 1. – 232 с.; Т. 2. – 272 с.
6. ДК 004-2003. Український класифікатор нормативних документів (ICS: 2001, IDT) / Держспоживстандарт України. – К., 2003.
7. УСЕ: Універсальний словник-енциклопедія / Реда: чл.-кор. НАН України М. Попович (голова), акад. НАН України І. Дзюба та ін. – К.: Ірина, 1999. – 1551 с.
8. Російсько-український словник наукової термінології: Математика. Фізика. Техніка. Науки про Землю та Космос / В.В. Гейченко, В.М. Завірюхіна, О.О. Зеленюк та ін. – К.: Наук. думка, 1998. – 892 с.
9. Великий російсько-український політехнічний словник / За ред. О.С. Благовещенського. – К.: Чумацький шлях, 2002. – 749 с.
10. ДСТУ 2727-94 (ГОСТ 30144-94). Олії ефірні та продукти ефіроолійного виробництва. Метод визначення ефірного числа / Держстандарт України. – К., 1994.
11. ДСТУ 4152-2003. Олія ефірна м'ятна. Технічні умови / Держстандарт України. – К., 2003.
12. Жембровська Н. Особливості редагування науково-технічної та патентної документації // Інтелектуальна власність. – 2003. – № 2. – С. 45–47.
13. Химический словарь на 6-и языках. Англо-немецко-испанско-французско-польско-русский / Под ред. С. Собоцкой, В. Хоинского и П. Майорок. – Warszawa: Wydawn. naukowo-techn., 1966. – 1325 s.
14. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.: Ірпінськ: ВТФ «Перун», 2001. – 1440 с.
15. Етимологічний словник української мови: У 7-ми томах / Ред. кол. О.С. Мельничук (гол. ред.) та ін. / Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні. – К.: Наук. думка, 1983. – Т. 1. – 631 с., 1985; Т. 2. – 570 с., 1989; Т. 3. – 552 с.
16. Іщук Ю., Кобилянський Є., Ярмолюк Б. Про вживання деяких нафтохімічних термінів // Вісн. НАН України. – 1995. – № 5–6. – С. 93–94.
17. Іщук Ю., Кобилянський Є. Терміни на позначення продуктів нафтоперероблення та нафтохімії // Українська термінологія і сучасність: Зб. наук. праць. Вип. IV / Відп. ред. Л.О. Симоненко. – К.: КНЕУ, 2001. – С. 48–51.
18. Лебедєв Є.В., Іщук Ю.Л., Братичак М.М. Словник з мастильних матеріалів і техніки мащення. – Л.: Львівська політехніка, 2003. – 564 с.
19. Англо-русский политехнический словарь / Под ред. А.Е. Чернухина. – М.: Сов. энциклопедия, 1971. – 671 с.
20. Толковый словарь по химии и химической технологии: Основные термины / С.М. Баринюв, Б.Е. Восторгов, Л.Я. Герберг и др. – М.: Рус. яз., 1987. – 528 с.
21. Словник іншомовних слів / Уклад.: С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. – К.: Наук. думка, 2000. – 680 с.

Ю. Іщук, Є. Кобилянський, Б. Ярмолюк,
М. Гінзбург, С. Коваленко

НА ШЛЯХУ ДО ВНОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАФТОХІМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Резюме

У статті розглядається українська нафтохімічна терміносистема, до якої входять базові терміни на позначення як нафтових, так і альтернативних матеріалів, що використовуються у нафтопереробці та нафтохімії, а також у низці інших галузей господарювання: «оливи», «олії», «тваринні жири», «воски», «есенції». В основу уточненої класифікації матеріалів покладена їхня хімічна природа та сукупність якісних характеристик.

Yu. Ishchuk, E. Kobylansky, B. Yarmolyuk,
M. Ginzburg, S. Kovalenko

ON THE WAY TO STANDARDIZATION OF UKRAINIAN PETROCHEMICAL TERM SYSTEM

Summary

In this article it is presented the Ukrainian petrochemical term system which includes basic terms signifying both petroleum and alternative materials which are used in petroleum oil refining and petrochemistry as we«oils», «vegetable oils», «animal fats», «waxes», «essences». Their chemical nature and totality of qualitative properties are taken as a basis for the classification of these materials. Classification of materials is made more accurate.

Коротко

ДЕЛЬФІНИ ПОВЕРТАЮТЬСЯ

Дослідники Одеської філії Інституту біології південних морів НАН України виявили, що до Чорного та Азовського морів повертаються види, які ще кілька років тому були рідкісними: у відкритому морі збільшується популяція дельфінів, а у прибережних водах — крабів.

«Екосистеми Чорноморського й Азовського басейнів повільно, але впевнено видужують після тривалої хвороби», — заявив керівник філії Борис Александров. Він також зауважив, що Червона книга України, до якої занесені понад 70 мешканців Чорного моря, у новій редакції стане тоншою. Зокрема, з неї буде виключений морський коник, що довго вважався видом, якому загрожує вимирання.

Поступове поліпшення екології вчені пов'язують зі спадом промислового виробництва. Доказом цього є зростання чисельності природних фільтрів, «санітарів моря» — губок, креветок і крабів, які у брудній воді швидко вимирають.

З М І С Т

CONTENTS

У ПРЕЗИДІЇ

Концептуальні засади демографічної політики	3
Наукові повідомлення молодих учених	4
Складові економіки знань	5

СТАТТІ ТА ОГЛЯДИ

Євтух О. Надбання і проблеми інформаційної епохи	7
Запорожан В., Гоженко А. Від біоетики до екоетики	13
Іщук Ю., Кобилянський Є., Ярмолюк Б., Гінзбург М., Коваленко С. На шляху до внормування української нафтохімічної терміносистеми	18

ПОСТАТІ

Ніколайчук І. Академік П.Г. Костюк: «Магістральна лінія мого життя — природничі науки»	27
Зайцев Ю., Голубець М., Романенко В. Полівалентність таланту	33
Єремєєв В. Піонер морської радіоекології	41

ОФІЦІЙНИЙ РОЗДІЛ

Затверджено склад Науково-видавничої ради НАН України	45
Нові грані співробітництва	46

ЕСЕ

Голобородько Я. «Проукраїнський» літопис Григорія Гусейнова	49
--	----

РЕТРОСПЕКТИВА

Заруба В. Один рік із життя Михайла Слабченка	61
--	----

ВІТАЄМО!

70-річчя члена-кореспондента НАН України Г.В. Книшова	70
70-річчя члена-кореспондента НАН України А.Ф. Улітка	72
60-річчя члена-кореспондента НАН України В.М. Шульги	74